

ОРГАНІЗАЦІЯ, ЕТАПИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НГУ

ORGANIZATION, STAGES AND RESULTS OF THE PEDAGOGICAL EXPERIMENT ON THE FORMATION OF METHODOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS OF NGU

У статті представлено мету, етапи, зміст, результати педагогічного експерименту щодо формування методичної компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України та опис відповідних процесів його проведення.

Згідно аналізу наукової літератури, суперечностей та недоліків професійної підготовки, педагогічними умовами формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ визначено такі: спрямованість підготовки майбутніх офіцерів НГУ на формування методичної компетентності засобами активізації комунікативного потенціалу на основі технологій особистісно орієнтованого навчання; сконцентрованість підготовки на модифікованих та адаптованих методах проблемного навчання майбутніх офіцерів НГУ ефективній взаємодії з підлеглими у ситуаціях навчальної та службово-бойової діяльності; інтеграція змісту дисциплін психолого-педагогічного спрямування та дисципліни «Загальна тактика» для формування контекстності прояву методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ при розв'язанні тактичних задач.

Зазначено, що для побудови найбільш оптимальної траєкторії формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ було проаналізовано логічну послідовність і навчальний план підготовки майбутніх офіцерів НГУ, освітньо-професійних програм і робочий план навчальних дисциплін щодо підготовки курсантів; розглянуто структурно-логічні ланцюги та визначено повноту та щільність інтегративних зв'язків дисциплін; побудовано модель формування методичної компетентності майбутніх офіцерів під час навчання у НАНГУ; визначено блоки змістових модулів, змістові модулі, теми програм кожної з дисциплін, що покликані формувати складові методичної компетентності майбутніх офіцерів; розроблено організаційно-методичне забезпечення навчального процесу; розроблено критерії оцінювання сформованості методичної компетентності майбутніх офіцерів, тестові методики для проведення оціночних перевірок, що відображають об'єктивні якісні і кількісні показники. Наведено результати контрольного вимірювання показників контрольної та експериментальної груп.

Ключові слова: вищий військовий навчальний заклад, майбутні офіцери НГУ, методична компетентність, педагогічний експеримент.

The article presents the purpose, stages, content, results of a pedagogical experiment on the formation of methodological competence of future officers of the National Guard of Ukraine and a description of the relevant processes of its implementation. According to the analysis of scientific literature, contradictions and shortcomings of professional training, the pedagogical conditions for the formation of methodical competence of future officers of NGU are defined as follows: the focus of training of future officers of NGU on formation of methodical competence by means of activation of communicative potential based on technologies of personally oriented training; concentration of training on modified and adapted methods of problem-based training of future officers of the NGU in effective interaction with subordinates in situations of educational and service-combat activities; integration of the content of the disciplines of psychological and pedagogical direction and the discipline «General tactics» to form the context of the manifestation of methodological competence of future officers of NGU when solving tactical tasks. It is noted that in order to build the most optimal trajectory of the formation of methodological competence of future officers of NGU, the logical sequence and curriculum of training future officers of NGU, educational and professional programs and the work plan of educational disciplines for training cadets were analyzed; structural and logical chains were considered and the completeness and density of integrative links of disciplines were determined; a model of the formation of methodological competence of future officers during training at NA NGU was built; blocks of content modules, content modules, topics of programs of each of the disciplines designed to form components of methodological competence of future officers are defined; organizational and methodological support for the educational process was developed. The results of the control measurement of the indicators of the control and experimental groups are given.

Key words: higher military educational institution, future officers of NGU, methodical competence, pedagogical experiment.

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.37>

Пристінський Р.В.,

аспірант кафедри професійної

педагогіки

та соціально-гуманітарних наук

Льотної академії

Національного авіаційного університету

Постановка проблеми. Військова освіта сьогодні є базисом і однією з важливих складників загальнодержавної системи освіти України. Її головним завданням є підготовка висококваліфікованого кадрового потенціалу Збройних Сил України, Національної гвардії України (НГУ) та інших військових формувань, забезпечення якості

підготовки військових фахівців відповідно до сучасних вимог та стандартів НАТО [1, 2].

Особливої актуальності ця проблема набуває для Національної гвардії України, бо військовослужбовці НГУ виконують службово-бойові завдання і для здійснення оборони держави, і під час дії правового режиму воєнного стану

виконують важливі функції всередині держави. Тому головним завданням тут стає розробка нових підходів, проектування технологій підготовки майбутніх офіцерів НГУ, створення в освітньому процесі сприятливих педагогічних умов для них під час навчання у ВВНЗ.

На попередніх етапах наукового дослідження нами було констатовано, що на сьогодні методична компетентність офіцерів НГУ ланки взводного знаходиться на недостатньому рівні, тому нами було обґрунтовано і впроваджено у навчальний процес ВВНЗ експериментальну модель та педагогічні умови формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців знайшла відображення у працях В. Лугового, В. Олійника, Г. Васяновича, О. Дубініної, Н. Нічкало, П. Лузана та ін. Дослідження концепцій підготовки офіцерів в Україні проводилися В. Ягуповим, М. Нещадимом, а психолого-педагогічні та методичні аспекти підготовки фахівців у ВВНЗ досліджували О. Диденко, О. Міршук та інші.

На сьогодні досліджувалися такі аспекти проблеми підготовки майбутніх фахівців до здійснення професійної діяльності: формування мотиваційної готовності (Є. Томас); формування готовності до управлінської діяльності (О. Бойко), формування психологічної готовності льотчиків (О. Керницький); формування готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ (С. Кубіцький) тощо. Загальнодидактичні проблеми навчання майбутніх військовослужбовців представлено у наукових працях П. Онипченка, Д. Синенка, О. Данильченка, І. Федоренко, М. Ярмаченко. Аналіз наукової літератури та серфінг наукових інтернет джерел засвідчили, що проблема формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ на сьогодні ще не стала предметом детального вивчення науковцями.

Мета статті – презентація процесу поетапної реалізації завдань педагогічного дослідження та обговорення результатів експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. На попередніх етапах дослідження нами було проаналізовано наукову літературу щодо визначення сутності та структури методичної компетентності майбутніх офіцерів, розкрито її зміст, обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості, запропоновано педагогічні умови та розроблено педагогічну технологію формування такої компетентності майбутніх офіцерів НГУ, запропоновано модель її формування під час навчання у ВВНЗ. Поняття «умови» займає важливе місце у педагогічних дослідженнях сьогодення, а педагогічні умови - це відповідні

фактору педагогічні обставини, які сприяють (або протидіють) проявам педагогічних закономірностей, обумовлених дією факторів [3]. Отже, науковці трактують поняття «педагогічні умови» як певну характеристику педагогічного середовища, обставини, необхідні для ефективного перебігу педагогічного процесу тощо [4].

Згідно аналізу наукової літератури, суперечностей та недоліків професійної підготовки майбутніх офіцерів НГУ педагогічними умовами формування їх методичної компетентності у нашому дослідженні визначено такі: спрямованість підготовки майбутніх офіцерів НГУ на формування методичної компетентності засобами активізації комунікативного потенціалу на основі технологій особистісно орієнтованого навчання; сконцентрованість підготовки на модифікованих та адаптованих методах проблемного навчання майбутніх офіцерів НГУ ефективній взаємодії з підлеглими у ситуаціях навчальної та службово-бойової діяльності; інтеграція змісту дисциплін психолого-педагогічного спрямування та дисципліни «Загальна тактика» для формування контекстності прояву методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ при розв'язанні тактичних задач.

Педагогічний експеримент здійснювався протягом 2021–2024 років і включав констатувальний, формувальний та контрольний етапи. Основними завданнями констатувального етапу педагогічного експерименту були: визначити сучасний стан сформованості методичної компетентності у майбутніх офіцерів НГУ (на основі їх анкетування за спеціально розробленими анкетами; бесіди та опитування експертів); конкретизувати діагностичний інструментарій щодо визначення ефективності сформованості методичної компетентності у молодих офіцерів НГУ; визначити вихідний стан сформованості методичної компетентності у майбутніх офіцерів НГУ.

Загальна ж схема дослідження була побудована так:

1-ий етап (2021–2022) – вивчення філософської, психолого-педагогічної, спеціальної, методичної літератури з проблеми дослідження; аналіз особливостей службово-бойової діяльності офіцерів НГУ, що виконують завдання з територіальної оборони (ТО); вивчення їхнього досвіду служби, визначення і наповнення складових професіограми (психограми) та функцій, від яких залежить успішність виконання завдань офіцерами НГУ.

2-ий етап (2022–2023) – визначення проблем формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ під час їх навчання у Національній академії Національної гвардії України (НАНГУ), з'ясування її сутності та основних компонентів; обґрунтування методики дослідження; діагностування стану сформованості методичної компетентності у майбутніх офіцерів НГУ (опитування,

бесіди з офіцерами військових частин НГУ, експертами); систематизація і узагальнення результатів, отриманих у процесі теоретичного аналізу та дослідно-експериментальної роботи; обґрунтування та розробка моделі формування методичної компетентності майбутніх офіцерів; розробка матеріалів для проведення занять за розробленою моделлю; настановчі наради, проведення формувального етапу педагогічного експерименту та перевірка ефективності зазначених педагогічних умов.

3-ій етап (2023–2024) – математична обробка отриманих експериментальних результатів; формування загальних висновків нашого дослідження; впровадження отриманих результатів у практику підготовки офіцерів у НАНГУ та визначення напрямків подальшого дослідження.

Основними завданнями формувального етапу педагогічного експерименту були: впровадження розробленої моделі та педагогічних умов формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ; поетапне визначення рівнів динаміки сформованості такої компетентності тощо. Результати дослідження сучасного стану методичної компетентності майбутніх офіцерів, молодих офіцерів НГУ, її вихідного стану, проведеного в межах констатувального етапу педагогічного експерименту, висвітлено у підрозділах 1.2 та 3.2.

Для побудови найбільш оптимальної траєкторії формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ здійснювався підбір актуальних форм, методів, умов та засобів організації освітнього процесу у НАНГУ, і з цієї метою було обґрунтовано загальну мету, зміст і етапи дослідно-експериментальної роботи, що відбиває завдання формування методичної компетентності майбутніх офіцерів НГУ; проаналізовано логічну послідовність і навчальний план підготовки майбутніх офіцерів НГУ, освітньо-професійних програм і робочий план навчальних дисциплін щодо підготовки курсантів, що у майбутньому будуть виконувати завдання з ТО; розглянуто структурно-логічні ланцюги та визначено повноту та щільність інтегративних зв'язків дисциплін, що охоплюють увесь зміст підготовки майбутніх офіцерів НГУ до службово-бойової діяльності через формування методичної компетентності; побудовано модель її формування; визначено теми програм кожної з дисциплін, що покликані формувати складові; розроблено організаційно-методичне забезпечення навчального процесу з метою реалізації запропонованих педагогічних умов; розроблено критерії оцінювання сформованості такої компетентності, тестові методики.

Педагогічний експеримент проведено на базі Національної академії Національної гвардії України і на констатувальному та формувальному етапах експерименту взяли участь 174 курсанти:

з них – 2-і контрольні групи (КГ) (КГ-1 – 28 курсантів, КГ-2 – 120 курсантів різних факультетів) та експериментальна група (ЕГ) – 26 курсантів. Ґрунтуючись на тому, що НАНГУ на час проведення нашого дослідження була єдиною з ВВНЗ, хто здійснював підготовку фахівців з вищою освітою за ОПП «Службово-бойове застосування підрозділів Національної гвардії України», нами обрано таку схему педагогічного експерименту, коли на констатувальному етапі проведено вимірювання рівня окремих компонентів методичної компетентності у майбутніх офіцерів ЕГ, КГ-1 та КГ-2, а на контрольному – у ЕГ та КГ-1. Групи було підібрано так, що курсанти ЕГ та КГ-1 були курсантами 2 року навчання. Серед науково-педагогічних працівників в експерименті прийняло участь 12 викладачів НА НГУ, що викладають курсантам безперервно на протязі останніх 10 років.

Формувальний етап експерименту у НАНГУ складався з таких послідовних фаз, що передбачали: вибір КГ та ЕГ курсантів; консультування курсантів ЕГ щодо цілей, змісту, технологій формування методичної компетентності, їх мотивування і мобілізація на активні навчальні та практичні дії під час проведення з ними занять і спецкурсу в освітньому процесі НАНГУ; проведення занять за обраними дисциплінами, спецкурсом (у позааудиторний час), проектування педагогічних умов та їх апробація; оцінювання експертами рівнів сформованості методичної компетентності у ході розв'язання проблемних ситуацій та воєнних ігор спецкурсу, контрольних зрізів за блоками дисциплін та іспиту. Розроблені етапи, їх зміст, методики дозволили максимально врахувати всі суб'єктивні та об'єктивні фактори підготовки курсантів, забезпечити чистоту та надійність, достовірність і валідність даних експерименту.

Перетворювальний вплив чинився на основі організаційних, діяльнісних та методичних факторів. Серед діяльнісних факторів було змінено теоретико-практичну спрямованість дисциплін, модель її опанування, зміщення акцентів на формування методичної компетентності, формувалася відповідальність за кінцеві результати навчальної діяльності та експерименту. Також складався рейтинг курсантів як засіб стимулювання, контролю та оцінювання зусиль кожного. Методичні фактори змінювалися за рахунок вдосконалення змісту та методів навчання психолого-педагогічних та загальновійськових дисциплін, попереднього дидактичного проектування матеріалу для занять, інтеграції матеріалу дисциплін та завдань з практичної підготовки під час складання тематики спецкурсу та військової практики. Також для цього застосовувався навчально-методичний комплект завдань «Тероборона», який надавав курсантам всю потрібну інформацію, та побудований на принципах контекстності, проблемності,

активності, сприяв їх самоконтролю за допомогою щоденника успішності. Методичну підтримку курсантам було надано за допомогою методичних рекомендацій здобувачам вищої освіти курсу № 1 НАНГУ (на допомогу в оформленні курсової роботи), методичних рекомендацій для проходження практики.

Для розподілу курсантських груп на ЕГ та КГ було проаналізовано успішність навчання курсантів 2 курсу, що не перевищує 5% від загальної середньої успішності в групах і підтверджує їх ідентичність. Крім того, нами враховано, що курсанти усі пройшли професійно-психологічний відбір для навчання у НАНГУ.

Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов здійснювалася шляхом порівняння контрольних даних в ЕГ і КГ. Для цього проводилося оцінювання сформованості рівня методичної компетентності під час підсумкової воєнної гри спецкурсу. Також було використано статистичні методи обробки експериментальних даних.

Аналіз результатів контрольного вимірювання довів, що за наведеними показниками ЕГ впевнено випереджає курсантів КГ під час контрольного вимірювання: 46% курсантів ЕГ мали високий рівень сформованості такої компетентності на підсумковому занятті, у порівнянні з 30% у КГ. При цьому у КГ 16 % курсантів мали низький рівень. Основні результати нашого дослідження обговорювались на засіданнях кафедр ЛАНАУ, НАНГУ, під час проведення науково-практичних конференцій тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У науковій статті представлено мету, етапи, зміст, результати педагогічного експерименту

щодо формування методичної компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України та опис відповідних процесів його проведення.

Аналіз результатів контрольного вимірювання довів, що за наведеними показниками ЕГ впевнено випереджає курсантів КГ під час контрольного вимірювання. Отже, доведено, що розроблені та впроваджені педагогічні умови формування методичної компетентності підтвердили свою ефективність під час освітнього процесу ВВНЗ. Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо розробку інтерактивних матеріалів для проведення тренінгів з курсантами, відповідно до їх вихідного рівня методичної компетентності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данильченко О. Сутність та структура соціально-правової компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Вип. 79. С. 86–91.
2. Керницький О.М. Формування готовності курсантів льотних навчальних закладів до професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 41 (94). С. 155–162.
3. Романишин А. Педагогічні умови викладання навчальної дисципліни «Морально-психологічне забезпечення діяльності військовослужбовців» у ВНЗ. *Вища школа*. 2016. № 7–8 (145). С. 88–96.
4. Пухальська Г.А., Керницький О.М. Педагогічні аспекти продуктивного навчання майбутніх інженерів при формуванні умінь комунікативної взаємодії. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Педагогіка. 2019. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2019_2_18